

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากรายงานการสำรวจขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเมื่อปี พ.ศ. 2543 พบว่าประเทศไทยมีเนื้อที่ทำการเกษตรอันดับที่ 84 ของโลก แต่ใช้ยาฆ่าแมลงอันดับ 5 ของโลก ใช้ยาฆ่าหญ้าอันดับ 4 ของโลก ใช้ฮอร์โมนอันดับ 4 ของโลก และนำเข้าสารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรเป็นเงินปีละกว่า 3 หมื่นล้านบาท เกษตรกรต้องซื้อปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์เพื่อใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตทางตรงที่ต้องแบกรับ ส่งผลให้ต้องมีการลงทุนต่อไร่สูง และมีการใช้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ราคาผลผลิตไม่ได้ปรับตัวสูงขึ้นตามสัดส่วนของต้นทุนที่สูงขึ้นส่งผลให้เกษตรกรขาดทุนเรื้อรังและมีหนี้สินรุงรัง นอกจากนี้ยังพบว่าการทำเกษตรสมัยใหม่ด้วยการใช้สารเคมีดังที่กล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมมากมาย ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดินถูกทำลายต่อเนื่องส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของธาตุอาหารในดิน แม่น้ำถูกปนเปื้อนด้วยสารเคมี และความเสื่อมโทรมของดิน เกิดภัยจากสารพิษสะสมในร่างกายของผู้บริโภค และสุดท้ายเกิดความไม่สมดุลของระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมถูกทำลายเสียหายจนเข้าสู่ขั้นวิกฤต ยากต่อการเยียวยาให้กลับมาคืนเหมือนเดิมได้ (สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ: www.wikipedia.org) จากปัญหาที่เกิดกระบวนการผิดธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสภาพแวดล้อมดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น นำมาสู่การมุ่งแก้ปัญหาโดยการนำแนวคิดด้านเกษตรอินทรีย์มาใช้

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ คือ การบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเกษตรสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูงสุด ด้วยการพัฒนาเทคนิควิธีต่างๆ เกี่ยวกับการให้ธาตุอาหารพืชป้องกันและกำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่เป็นอุปสรรคโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา การทำการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่เพาะปลูก ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการผลิต ปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีและปุ๋ยเคมีส่งผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการนิเวศวิทยา รวมทั้งเกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลวงจรของธาตุอาหารและการประหยัดพลังงานการอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นผลดีต่อธรรมชาติ นอกจากนี้เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตร(แนวทางเกษตรอินทรีย์ : www.greenet.or.th)

จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของภาครัฐได้มีความตื่นตัว และตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำการเกษตรสมัยใหม่โดยการใช้สารเคมีสังเคราะห์ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายและหันมาให้ความสนใจกับการแก้ไขปัญหาด้านความยากจนของเกษตรกร และแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ อย่างจริงจังมากขึ้น ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้กำหนดเรื่องเกษตรอินทรีย์ เป็น 1 แผนงานวิจัยในนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) และกำหนดเป็น 1 ในยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นในพื้นที่สูง โดยสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องเกษตรอินทรีย์เพื่อใช้แก้ปัญหาบนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของประชากรชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร และมีสภาพยากจน เพราะจากผลการสำรวจเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเกษตรที่สูงในภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2547 พบว่าเกษตรกรทั่วไปมีรายได้เฉลี่ยเพียงปีละ 31,126 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของเกษตรกรในภาคเหนือกว่าเท่าตัว (69,373 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) สาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและผันผวน รวมทั้งมีระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมี ตกค้างทั้งในผลผลิตและในสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการเพาะปลูกที่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรน้ำและผู้ที่อยู่อาศัยบนพื้นราบ ปัญหาที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สูงนี้จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้มีการนำเกษตรอินทรีย์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555)

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็น 1 ใน 20 จังหวัดที่มีพื้นที่สูง และเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีปัญหาและต้องได้รับการแก้ไข ตามที่ระบุไว้ใน(ร่าง)ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นพื้นที่สูง เนื่องจากมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์หรือชาวเขาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยกลุ่มชาวเขาที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในหมู่บ้านตะเพินคี อำเภอด่านช้าง ที่หมู่บ้านตะเพินคี หมู่ 5 ตำบลวังยาว เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ตั้งอยู่บนสันเขาสูงประมาณ 900 เมตร ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตยประมาณ 28 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านแห่งนี้ มีที่ตั้งอยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง มรดกโลกทางธรรมชาติแห่งเดียวของประเทศ จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนกะเหรี่ยงที่ตะเพินคี ขึ้นอยู่กับการเกษตรเป็นหลัก พืชหลักที่ปลูก คือปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด พักทอง เผือก และมันสำปะหลัง หมุนเวียนสลับกันไป จากข้อมูลนี้จึงเกิดคำถามที่ต้องการคำตอบว่า ถ้าจะพัฒนาการเกษตรของชาวกะเหรี่ยงตะเพินคีไปเป็นเกษตรอินทรีย์สามารถทำได้หรือไม่ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงตะเพินคีมีบริบทการทำเกษตรอย่างไร การทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอะไรบ้าง และควรต้องวางแผนและส่งเสริมอย่างไรให้เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี หันมาให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์

จากข้อมูลดังที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ บริบทด้านการเกษตรของชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี และนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) เพื่อให้ทราบข้อมูล

ในการนำไปพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ทำการเกษตรของชาวกะเหรี่ยงตะเพนคีเป็นอย่างมาก เพราะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาการดำเนินงานด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่ และแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรของชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและเป็นรูปธรรมต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร ของชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านตะเพนคี จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาบริบทในการทำเกษตรปัจจุบัน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพนคี
3. เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

- 1) ศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตร ของชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านตะเพนคี จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกสำรวจพื้นที่ที่ทำการศึกษา
- 2) ศึกษาบริบทด้านการทำการเกษตรในปัจจุบันของชุมชนชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี รวมทั้งศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของชาวกะเหรี่ยงตะเพนคี โดยลงพื้นที่สอบถามรวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกกับหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร
- 3) วิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ โดยการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์
- 4) นำเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนต่างๆ ที่กระตุ้นการเจริญเติบโต รวมทั้งปุ๋ยเคมี เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหมุนเวียน และการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน

พื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านตะเพินคี หมายถึงพื้นที่ที่อุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี จัดสรรให้เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงครอบครองที่ดินและทำกิน แต่ไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินตามที่กฎหมายกำหนด

ชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านตะเพินคี ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงศักยภาพการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่เกษตรของชุมชนชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพินคี จังหวัดสุพรรณบุรี
2. ได้องค์ความรู้ในการนำไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมด้านการทำเกษตรอินทรีย์ แก่เกษตรกรชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี จังหวัดสุพรรณบุรี